

թեան: Այս ծանր և աննուաճ գործին սկսելէ առաջ՝ աւելորդ չըլլար թերեւս ըսել թէ արեւմտահայ անձնաւորութիւն մըն է Նարեկին հեղինակը: Կարելի չէ անոր մօտենալ առօրեական կերպերով: Իր մեղքերուն առջև, որոնց ցուցադրումը տրտուս հաճոյք կ'առնէ իրեն, պահ մը կը տարուէնք խորհելու կերքերու փոթորիկէն ձեռնուած դասական տիպարին, բայց իրականութիւնը տարբեր է բոլորովին: Բարոյական անձնաւորութիւն մըն է Նարեկացին: Անշուշտ դժուար է ըսել թէ մեղքը երգողները անմեղեհոր են թէ մեղաւորներ առհասարակ, բայց կարելի է հանդիպել կեանքի ճամբաներով նարեկացիի հոգիին: Ոչ մէկ կ'ըմակ կը բաւէ սեւեռելու համար այս ամենի աղօթողին ընդհանուր գիմագծութիւնը: Բանաստեղծը ամբողջովին լուծուած է մեղաւորի գիմակին տակ: Դիրքին է անշուշտ այդ թափանցիկ քողին տակէն հետեւի մտաւոր յուզումներու, սարսուռներու, բայց զժուար է անոնց տակ չօչափել անմիջական, քան փոխարինելի իրականութիւնը, որ մեղքին ինչպէս հաճոյքին վրայ կ'իյնայ ու զանոնք կը բեւեռէ: Ամբողջ մարդկութիւնը փոխարինելու այս կեցուածքը մեծցուցած է Նարեկի տարողութիւնը, բայց որոշ չափով այլալայւած անոր հոգեբանական խորութիւնն ու ճշտութիւնը:

Յետոյ պէտք է մոռնալ որ գիրքը գրուած է վանականներու խնդրանքով, և ասիկա աւելի պատճառ մը որ Նարեկացին շեմեռած մտադրութիւններու զոգիւ մը և թափ մը վերադառնաձեւ ըլլալ, իր ստածումներն ու յուզումները առարկայական ընելու հասկնալի ճիգով: Սակայն միւս կողմէն Նարեկացիի հոգին լեցուն է անհատնում և աննուազելի վիշտով: Այդ վիշտը անամոթ է, վասնզի արտաքին պարագաներէն չէ պատճառուած, այլ ծնունդ իր ներքին գիտակցութեան, Նարեկացիի տիպարը Բերստու է, և անոր չկարենալ նմանելու, հասնելու մտածուած զինք կ'ընէ տրտուս: Նիցշէի գերմարդը հեղինակը հանցք իր հոգեկան հաւատարակչութենէն և զարձուց լուսկեաց, Միջին դարու մարդուն գերմարդը Բերստու է, և Նարեկացին այդ գերմարդուն է որ կը ձգտի, Նարեկը արտայայտութիւնն է այդ ողբերգական բայց մարդկային ճիգին:

(4)

ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՄԱՀՈՒՄ ԽՈՐՀԱՌԻՐԵԸ

(Դուի, Ը. 48-57)

Մահուան հանգէպ մեր վերաբերմունքը կախում ունի կեանքի մասին մեր կազմած ըմբռնումէն:

Անոնց համար, որոնք կեանքը կը նկատեն ո՛չ վիշտ և ո՛չ հաճոյք. այլ լուրջ պարտականութիւն մը, զոր կոչուած ենք պատուով կատարել, գեղեցիկ օրուան մը երեկոն է միայն մահը, որ, այս պատճառաւ, ոչինչ ունի իր մէջ ահաւոր, խաղաղութիւնն ըլլալով ինքնին:

Ի զուր է որ ըսուած է թէ «մահուան շնորհիւ է որ բարոյականը մտած է կեանքին մէջ»: Ինչպէս ռազմիկը ա՛յնքան աւելի քաջութեամբ կը վազէ դէպի կռուոյ դաշտը, որքան աւելի խոր և անկեղծ է զինքը հոն մղող արգար դատի մը նկատմամբ իր համոզումը, նոյնպէս մարդիկ աւելի քաջութեամբ կը գիմագծուեն կեանքի յեղաշրջութիւններուն, երբ առողջ ու պայծառ է իրենց մէջ ձգտումը դէպի ազնիւ վարձան մը, որ խաղաղութիւնն է հոգեւոր, կեանքն իսկ է արդէն: ճշմարիտ կեանքը, մարդկային գիտակցութեան՝ տիեզերական ներդաշնակութեան հետ ընդմիշտ հաղորդակցութիւնը, որ, ատոր համար նոյն իսկ, պէտք է ընա խռովէ մեր սիրտը:

Որպէսզի սակայն հնարաւոր ըլլալ մահուան հանգէպ այդ անվեհեր կեցուածքը, անհրաժեշտ է հաւատքին լոյսը. հարկ է կարենալ հաւատալ Աստուծոյ և անմահութեան, կարող ըլլալու համար ըմբռնել կեանքն ու մահը միանգամայն:

Երբ այդ լոյսով պայծառացած է հոգին, գերեմանը անդունդ մը չէ այլևս, այլ դէպի լուսաւոր յաւիտենականութիւնը բացուած անցք մը: Գազարէ քաղաքի կորստեան մնացորդ մըն է միայն որ կը կրէ, այլ անցաւորին մէջէն անանցականը յայտնաբերող պատկեր մը: Ու իր զաւկին անշնչացած մարմինին վրայ հակած վշտահար հայրը, իր արցունքներուն ծիածանին մէջէն պիտի տեսնէ նոր արշալույս մը, ու սրտին խորքէն պիտի լսէ ձայն մը: «Մեռած չէ ան»:

Ամէն հողալոյս, որ սուգի մը տխրութիւնը կը տարածէ իր շուրջը, բեմ մըն է, ուսկից մահը կեանքին դասը կուտայ մարդկութեան:

«ԱՅԵՏԱՐԱՆ ԶԱՐԲԵՆ»